

»Det er jo let nok at bare gå og snakke«

Delte infinitiver i dansk(e) talesprog

Sune Gregersen, Københavns Universitet, 14.11.2014

Infinitiver i dansk (1)

Verbal form

X+e

snakke

Nominal form

at X+e

at snakke

Infinitiver i dansk (2)

GDS (Hansen & Heltoft 2011):
»Infinitivmærket« *at* er et fleksiv.

EDG (Diderichsen 1962/1946):
»man kan opfatte [Infinitivens Former] som en Art Bøjningsformer« (1962: 66).

At placeres normalt umiddelbart før X+e.

Eksempel

»Problemet ligger lige præcis i
ikke at acceptere nogen
forklaring af verden«

Jørgen Leth, *Det går forbi mig*, 1975

At-infinitivens feltskema

a	AT	v	VNA
<i>ikke</i>	<i>at</i>	<i>acceptere</i>	<i>nogen forklaring ...</i>

Men!

»Talesprog har i visse tilfælde flere konkurrerende ordstillinger [...] Fx kan *ikke* placeres som i følgende sætning: *For det var om at ikke smide noget* hvor vi lige så godt kan have *ikke at* (i skriftsprog er det kun den sidste konstruktion der er mulig). Når begge former benyttes skyldes det bl.a. at ingen af dem giver anledning til misforståelser.«

Møller (1991: 191)

GDS om denne »delte« infinitiv

»Der kan findes eksempler på at infinitivs-*at*'et kan stå foran SA-pladsen, formentlig efter svensk eller engelsk mønster« (s. 1426)

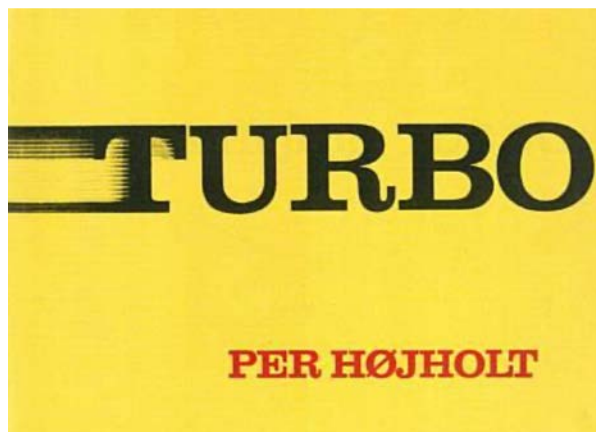
»Også i dialekterne findes dette fænomen, jf. Ømålsordbogen« (ibid.)

Spørgsmål

1. Er delt infinitiv et (almindeligt) træk i dansk talesprog?

1. Har mønstret konsekvenser for analysen af infinitivsyntagmer?

Eksempel fra KUA

»Der er et forsøg i halvfjerdserne på *at netop kritisere* denne lethedens ideologi«

Hørt på KUA, 09.12.2011

Eksempel fra fjernsynet

»Jeg kringler lidt ved *at faktisk*
ligesom duppe kødet fint«

Hüttemeiers Madmagasin, TV2/Nord, 14.11.1995

BySoc

1,3 mio. ord. Uformelt talesprog (København).

»så det er meget skægt for hende *at ligesom være i nærheden ik'«* (36 forekomster = 1/36.000)

»og så til sidst så ender de med *og selv at stå derude«* (21 forekomster)

KorpusDK

54 mio. ord, forskellige skriftgenrer.

»Det er ikke nok *at bare snakke* om at være familievenlig« (*Berlingske Tidende*, 04.08.1990)

40 forekomster = $1/135.000$

Ømål (1)

Christensen (1936): Nægtelsen i lollandsk står ofte mellem *at* og *e*-formen.

»Jeg har lovet ham å *æn sige* det til nogen«

Weiss (1937): Samme mønster i midtsjællandsk. Også med *kun*, *knap*, *aldrig* og andre ord.

»Det er ikke sundt *at aldrig komme* ud i Luften«

Ømål (2)

Belagt i næsten hele Ømålsordbogens område.

»Det er jo itte så nemt *at lige vide*«
(Oure, ØMO *at* II.9)

Bornholmsk

Lektor cand. mag. Th. Teinnæs.

»Når et infinitivisk udtryk
benægtes i sin helhed, sættes
inte mellem infinitivens å og
infinitiven: *ded e ju å inte ajta
folk for nåd*«

Teinnæs (1929: 50)

Jysk?

Jysk Ordbog: 1 eksempel

»de æ da e læt få dæ, o *jen go* o bæwel mæ et«
(JyO, at 2)

9 eks. i CorDiale, de fleste fra den samme
sønderjyske informant.

»det var et stort arbejde *at sådan binde* det sammen
først« (Als, CorDiale)

Eksempler fra litteraturhistorien (1)

»[...] hvilket og skal give mig
Aarsag, at ikke tage haanden fra
Ploven«

Thomas Kingo, *Aandelig Siunge-Koor*, 1674

Eksempler fra litteraturhistorien (2)

»Hun swarte, att icke haffwe
nogen bræck«

Leonora Christina, *Jammers Minde*, omk. 1692

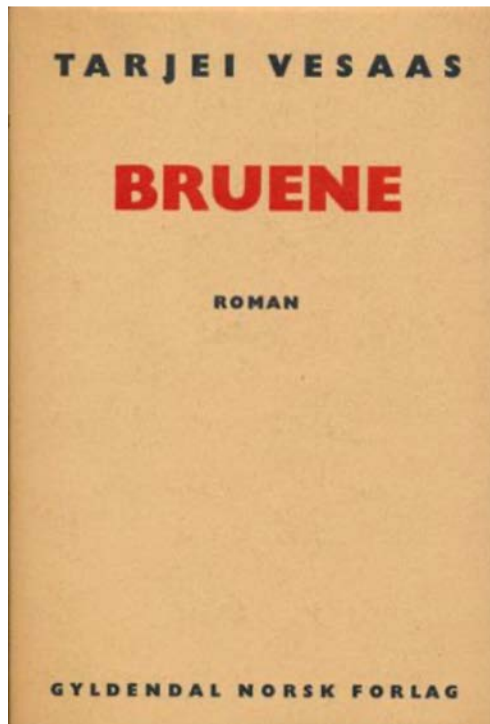
Eksempler fra litteraturhistorien (3)

» [...] hvor tungt er det i det
mindste, *at ikke turde* aabne sig
for sin Ven?«

Johs. Ewald, *Rolf Krage*, 1770

Norsk

»Det duger ikkje å berre tenkje
om nettene«

»Ikkje noka redsle for atter å bli
krenkt«

Tarjei Vesaas, *Bruene*, 1966

Spørgsmål 1

1. Er delt infinitiv et (almindeligt) træk i dansk talesprog?

Belagt i moderne københavnsk og traditionelt øsmål, bornholmsk og (især sønder-)jysk.

Skriftsproglige belæg fra d. 16. til det 19. årh.

Spørgsmål 2

2. Har mønstret konsekvenser for analysen af infinitivsyntagmer?

At-infinitivens feltskema (GDS)

a	AT	v	VNA
<i>ikke</i>	<i>at</i>	<i>acceptere</i>	<i>nogen forklaring ...</i>

Feltskema med to *at*-pladser?

AT 1	a	AT 2	v	VNA
<i>at</i>	<i>netop</i>		<i>kritisere</i>	<i>denne lethedens ...</i>

AT 1	a	AT 2	v	VNA
<i>at</i>	<i>selv</i>	<i>at</i>	<i>stå</i>	<i>derude</i>

Eller feltskema med to a-pladser?

a 1	AT	a 2	v	VNA
	<i>at</i>	<i>netop</i>	<i>kritisere</i>	<i>denne lethedens ...</i>

a 1	AT	a 2	v	VNA
<i>netop</i>	<i>at</i>		<i>kritisere</i>	<i>denne lethedens ...</i>

At som nominalizer

Uanset hvad: *At* mindre tæt knyttet til *e*-formen end traditionel beskrivelse giver indtryk af.

Nominalizer der virker på hele syntagmet, jf. skopusforholdene i kongruenskonstruktioner:

- *de besluttede at gå i sauna og drikke en øl*
- *de besluttede at gå i sauna og at drikke en øl*

(GDS, s. 981)

Hvad har vi lært?

Delt infinitiv i hvert fald siden det 16. årh.

Efterhånden sjældnere i skriftsproget, men lever videre i flere (næsten alle?) dialekter.

Engelsk/svensk indflydelse ikke nødvendigt.

Kræver en mere fleksibel feltanalyse og taler for at *at* er løsere knyttet til *e*-formen.

Problemer

Små (og ikke-annoterede) korpora gør det svært at få et klart billede af mønstrets udbredelse.

Mangelfulde og usystematiske optegnelser af dialekterne, ofte helt uden oplysninger om syntaks.

To do

Undersøge den faktiske forekomst i moderne dansk.

Undersøge forholdene i dialekterne i Norge og Sverige, inkl. skånsk (østdansk).

Ikke bare af betydning for dialektologien, men også for sproghistorie, typologi og den grammatiske beskrivelse af moderne nordisk.

Læs mere her

Gregersen, S. (under udg.): »Delt infinitiv i dansk«, *Danske Studier* 2014.

sune.gregersen@gmail.com

Tak!